

RELJINA PEĆINA

U studenome 2023. godine provedeno je arheološko istraživanje Reljine pećine smještene na primorskoj padini južnog Velebita, na 588 metara nadmorske visine. Otvor pećine okrenut je prema jugoistoku, u smjeru plodnih udolina zaseoka Ranjevca (Renjevca, Reljinovca) te dalje prema vrhovima koji okružuju visoravan Bili Sinokos. Prirodni ulaz u pećinu naknadno je sužen suhozidnom dogradnjom. Ispred pećine nalazi se suhozidna ograda koja je ograđivala prostor za životinje, a manji suhozid dograđen je uz istočni zid pećine, zatvarajući prostor ispred ulaza u objekt koji nadvisuje izvučeni strop. Unutarnji prostor može se ugrubo podijeliti na tri dvorane i jedan vertikalni kanal. Prva dvorana djelomično je poprečno podijeljena velikom sigom koja seže sve do stropa, a dodatno je umjetno pregrađena dvama suhozidima od kojih se svaki nadovezuje na spomenutu sigu i nastavlja u suprotnom smjeru prema zidovima pećine. Prema kazivanju Tome Vukića, jedinog preostalog povremenog stanovnika Ranjevca, pećinom se za svoje blago prije tristotinjak godina prvi počeo koristiti izvjesni Relja prema kojem je pećina i dobila ime. Prema priči, Relja je dugo vremena duž Vele-

Archaeological excavations of Reljina pećina, located on the coastal slope of southern Velebit, at 588 meters above sea level, was carried out in November 2023. The opening of the cave faces southeast, in the direction of the fertile valleys of the hamlets of Ranjevac (Renjevca, Reljinovac) and further towards the peaks surrounding the Bili Sinokos plateau. The natural entrance to the cave was subsequently narrowed by a dry stone wall. In front of the cave there is

**Maja GRGURIĆ
SRZENTIĆ**

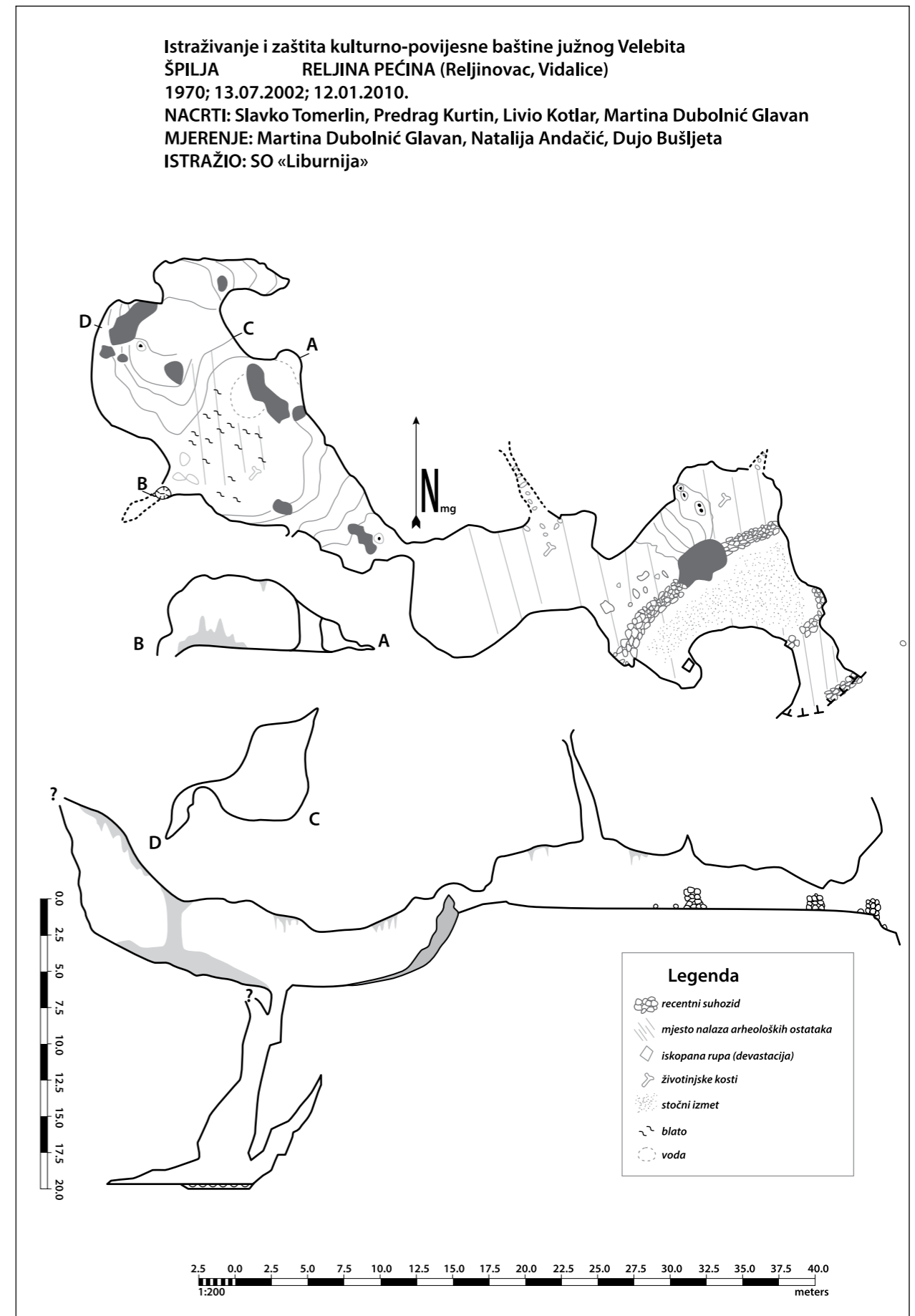
mrguric1@unizd.hr

a dry stone wall fence that enclosed the area for the animals, and a smaller dry stone wall was added along the eastern wall of the cave, closing the space in front of the entrance to the cave that is overhung

by the protruding ceiling. The interior space can be roughly divided into three halls and one vertical channel. The first hall is partially divided transversely by a large dripstone that reaches all the way to the ceiling, and it is additionally artificially partitioned by two dry stone walls, each of which is connected to the aforementioned dripstone and continues in the opposite direction towards the cave walls. According to Tomo Vukić, the only remaining temporary resident of Ranjevac, the

Istraživanje sonde 1 (foto: M. Grgurić Srzentić)
Excavation of trial trench 1 (photo: M. Grgurić Srzentić)

Speleološki topografski nacrt Reljine pećine (arhiva SO „Liburnija“)
Speleological topographical plan of Reljina pećina (archive of SO „Liburnija“)

bita tražio najpogodnije mjesto za svoje životinje, a upravo ova pećina, iako ne sasvim pogodna za stanovanje, bila je najbolje mjesto za njegovo blago radi vode koja se u njoj nakupljala. Toj priči u prilog ide i navodno postojanje jezera u pećini, koje je poslije ograđeno spomenutim suhozidom i nabacanim suhim granjem. Tijekom našeg obilaska pećine nismo naišli ni na kakvo jezero, no moguće

cave was first used three hundred years ago by a certain Relja, after whom the cave was named. According to the story, Relja searched for a long time the length and breadth of Velebit for the most suitable place for his animals, and this particular cave, although not quite suitable for living, was the best place for his animals because of the water that accumulated in it. This story is sup-

je da dolazi do povremenog nakupljanja vode zbog jačih kiša. Naime, na stropu pećine uočen je vertikalni dimnjak. Usput ćemo napomenuti i da se, prema pričama, Relja poslije odselio u Zadar pa je prema njemu nazvan današnji zadarski kvart Relja.

Pećina je od prije poznata kao potencijalni arheološki lokalitet s ostacima iz prapovijesnih razdoblja, a do prije nekoliko desetaka godina

ported by the alleged existence of a lake in the cave, which was later fenced off with the aforementioned dry stone wall and piled dry branches. During our survey of the cave, we did not come across any lake, but it is possible that there is an occasional accumulation of water due to heavy rains. Namely, a vertical chimney was observed on the ceiling of the cave. For the sake of curiosity, we may mention that, as the legend has it, Relja later moved to Zadar, so the present-day Zadar neighborhood Relja was named after him.

The cave has long been known as a potential archaeological site with remains from prehistoric times, and until a few decades ago it was used as a shelter for sheep and goats (Dubolnić 2006; Forenbaher 1988; Malez 1962). This year's research is the first archaeological research of Reljina pećina. Three trial trenches were opened, the first in front of the entrance to the cave, the second one on the inside, behind the entrance, and the third in the southern part of the first of the three halls. The surface of each trial trench was 2 m², and the final depth has not been reached in any of them yet.

In trial trench 1, a fairly uniform stratigraphy was found in the form of loose soil, which barely showed differences in consistency and color. In addition to numerous fragments of prehistoric pottery, flint and bones, an Eneolithic pot with a lid turned upside-down was also found *in situ*. Trial trench 2, with its specific stratigraphic image of a "layered cake" and very poor finds, confirmed the assumption that the deeper interior of the cave was used for animal stabling (Gerometta, Boschian 2022). Trial trench 3 was opened in a place where already on the surface it was clear that the stratigraphy had been disturbed, most likely by a combination of the actions of wild animals and humans. The probe served as a source of archaeological material, the concentration of which was the densest in this place, solely for the purpose of obtaining an approximate chronology of the use of the cave. A preliminary typological analysis of the pottery indicated the use of the cave during the Neolithic, Eneolithic, Bronze Age and Middle Ages. Undisturbed layers were reached only after more than a meter in depth, very similar to the situation in trial trench 1.

Ulaz u pećinu danas je teško uočljiv radi bujne vegetacije (foto: M. Grgurić Srzentić)
Entrance to the cave, hardly noticeable today due to lush vegetation (photo: M. Grgurić Srzentić)

Istraživanje sonde 2 (foto: D. Čar)
Excavation of trial trench 2 (photo: D. Čar)

Tomo Vukić, jedan od posljednjih pastira koji je čobanio u Reljinoj pećini (foto: M. Lorenzo Blaslov)
Tomo Vukić, one of the last shepherds who kept sheep in Reljina Cave (photo: M. Lorenzo Blaslov)

korištena je kao sklonište za ovce i koze (Dubolnić 2006; Forenbaher 1988; Malez 1962). Ovogodišnje istraživanje prvo je arheološko istraživanje Reljine pećine. Otvorene su tri sonde, prva ispred ulaza u pećinu, druga s unutarnje strane, iza ulaza, te treća u južnom dijelu prve od triju dvorana. Površina svake sonde bila je 2 m², a ni u jednoj od njih za sada nije dosegnuta konačna dubina.

U sondi 1 ustanovljena je prilično ujednačena stratigrafija u vidu rastresite zemlje koja je jedva primjetno pokazivala razlike u konzistenciji i boji. Osim brojnih ulomaka prapovijesne keramike, kremenja i kostiju pronađen je i jedan *in situ* očuvani eneolitički lončić s poklopcem okrenut naopako. Sonda 2, sa svojom specifičnom stratigrafskom slikom „slojevite torte“ te vrlo siromašna nalazima, potvrdila je pretpostavku da je dublja unutrašnjost pećine korištena za držanje životinja (Gerometta, Boschian 2022). Sonda 3 otvorena je na mjestu gdje je već na površini bilo jasno da je riječ o poremećenoj stratigrafiji, najvjerojatnije kombinacijom djelovanja divljih životinja i čovjeka. Sonda je poslužila kao izvor arheološkog materijala čija je koncentracija na ovome mjestu bila najgušća, isključivo radi dobivanja okvirne kronologije korištenja pećine. Preliminarna tipološka analiza lončarije uputila je na korištenje pećine tijekom razdoblja neolitika, eneolitika, brončanog doba te srednjeg vijeka. Tek nakon više od metra dubine dosegnuti su neporemećeni slojevi, vrlo slični situaciji u sondi 1.

Organizacija unutarnjeg prostora pretpostavljena je i na temelju uklesanog utora za gredu na velikoj sigi koja prvu dvoranu dijeli na dva dijela. Nasuprot utoru prirodna napuklina u zidu pećine stvara idealnu poziciju za uglavljanje drvene grede koja je mogla biti osnova za ostatak drvene konstrukcije koja odjeljuje prostor za boravak ljudi od prostora za držanje životinja. Ipak, nužno je napomenuti da je spomenuti uklesani utor vjerojatno novijeg datuma. Naime, ispod utora uklesan je ljudski lik kojem s desne strane glave stoji rog ukrašen poprečnim linijama, a s lijeve strane udubljenje nepravilne forme (Sunce i Mjesec?). Ljudski lik, zajedno s utorom, nalazi se na visini koju je danas lako dosegnuti rukom. Drugim riječima, onaj koji je klesao vjerojatno je stajao na hodnoj površini visinom približno jednakoj današnjoj.

Znatan doprinos razumijevanju i interpretaciji korištenja prostora pećine pružili su stanovnici

Spuštanje na donju razinu pećine (foto: L. Arbutina)
Descending to the lower level of the cave (photo: L. Arbutina)

The organization of the interior space is also assumed based on the carved groove for the beam on the large dripstone that divides the first hall into two parts. Opposite the groove, a natural crack in the cave wall creates an ideal position for the wedge of a wooden beam, which could have been the basis for the rest of the wooden structure that separates the living space for people from the space for keeping animals. However, it is necessary to mention that the aforementioned carved groove is probably more recent. Namely, below the groove there is a carved human figure with a horn decorated with transverse lines on the right side of the head, and an irregularly shaped depression (the Sun and the Moon?) on the left side. The human figure, together with the groove, is at a height that can easily be reached by hand today. In other words, the one who carved it probably stood on a walking surface, the height of which was approximately equal to today's.

A significant contribution to the understanding and interpretation of the use of the cave space was provided by the inhabitants of the settlements in the surrounding area. That is how we found out that there really was a wooden beam wedged between the rocks in the cave, and hay was hang-

Sloj spaljenog životinjskog izmeta (foto: M. Grgurić Srzentić)
Layer of burnt animal excrement (photo: M. Grgurić Srzentić)

podgorskih naselja okolnog područja. Tako smo doznali da se u pećini zaista nalazila drvena greda uglavljena među stijene, a s nje je visjelo sijeno kojim su se hranile ovce i koze. Unutarnja dvorana pećine u kojoj je otvorena sonda 2 zaista je korištena kao tor, a suhozidne pregrade na kojima se nekada nalazilo i suho granje priječile su životinjama da odlaze dublje u pećinu zbog vertikalne jame koja vodi do donje razine ovog speleološkog objekta. Prostor ispred ulaza u pećinu korišten je za odmor i druženje pastira, a tomu svjedoči nekoliko kamenih „stolica“ zatečenih po dolasku na lokalitet. Osim toga, doznali smo i da se striženje ovaca obavljalo u pećini, dok bi se vuna prala kod kuća u spomenutom zaseoku Ranjevcu, a u starija bi se vremena nosila sve do obale Kruščice i prala u moru. U neposrednoj blizini pećine nalazi se i glinište koje je prema kazivačima korišteno za vađenje gline u svrhu izrade podnica i pregradnih zidova u zaseoku Ranjevcu. Glina bi se ojačala „kosti jeti svinje“ te stavljala na granje.¹

Konačna preliminarna tipološko-kronološka analiza lončarije prikupljene iz svih triju sonda

¹ Na ustupljenim informacijama zahvaljujemo Tomi Vukiću, jedinom preostalom povremenom stanovniku Ranjevca, te Anki Sjaus iz Ljubotića.

ing from it to feed the sheep and goats. The inner hall of the cave where trial trench 2 was opened was indeed used as a pen, and the dry stone wall partitions that once contained dry branches prevented the animals from going deeper into the cave because of the vertical pit that leads to the lower level of this speleological structure. The area in front of the entrance to the cave was used for shepherds to rest and socialize, as evidenced by several stone “chairs” found upon arrival at the site. In addition, we learned that sheep shearing was done in the cave, while wool was washed at houses in the mentioned hamlet of Ranjevac, and in old times it was carried all the way to the coast of Kruščica and washed in the sea. In the immediate vicinity of the cave there is also a clay pit which, according to the tellers, was used to extract clay for the purpose of making floors and partition walls in the hamlet of Ranjevac. The clay would be hardened with “pig hair” and placed on the branches.¹

The final preliminary typo-chronological analysis of the pottery collected from all three trial

¹ We would like to thank Tomo Vukić, the only remaining temporary resident of Ranjevac, and Anka Sjaus from Ljubotić for the information provided.

Petroglif (foto: M. Lorenzo Blaslov)
Petroglyph (photo: M. Lorenzo Blaslov)

potvrdila je ranija nagađanja o okupaciji pećine u brončano doba, međutim nemali broj ulomaka upućuje i na razdoblje neolitika, eneolitika te na srednji i novi vijek. Nije na odmet spomenuti i ulomak litike s tipološkim karakteristikama koje odgovaraju mikrogravetama, tipičnim inače za razdoblje gornjeg paleolitika, što bi bio do sada najstariji nalaz na ovom dijelu Velebita. Reljina pećina pokazala je neslućeni potencijal za buduća arheološka istraživanja i rezultate koji će napokon popuniti rupe u poznavanju arheologije planinskog dijela sjeverne Dalmacije.

LITERATURA / BIBLIOGRAPHY

- DUBOLNIĆ, M. 2006, Prapovijesna nalazišta na području Starigrada Paklenice, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 48, 1–55.
- FORENBAHER, S. 1988, Velebit – Rekognosciranje speleoloških objekata, *Arheološki pregled*, 237–239.
- GEROMETTA, K., BOSCHIAN, G. 2022, Stočari i špilje u Hrvatskoj – novi geoarheološki podaci iz špiljskih sedimenata, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 55, 9–41.
- MALEZ, M. 1962, Paleontološka istraživanja i speleološka rekognosciranja u 1959. godini, *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, knj. 66, 309–324.

